

LIBRIS

We know
books

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

Nitobé, Inazo

Bushido: codul samurailor / Inazo Nitobé; trad. din lb. engleză:

Constant Georgescu. – Ed. a 8 -a – București: Herald, 2023

ISBN 978-630-6550-53-1

I. Georgescu, Constant (trad.)

395

Inazo Nitobé
BUSHIDO – THE SOUL OF JAPAN
Fifth edition, 1935
McCollins & Rod
New York

INAZO NITOBÉ

BUSHIDO
CODUL SAMURAILOR

TRADUCERE DIN LIMBA ENGLEZĂ:
CONSTANT GEORGESCU

EDITURA  HERALD
București

LIBRIS

We know
books

Redactor:

Luisa Neag

Viziune grafică și DTP:

Ela Stoica

Corector:

Dușa Udrea-Boborel

Toate drepturile rezervate. Nicio parte a acestei cărți nu poate fi reprodusă sau transmisă sub nicio formă și prin niciun mijloc, electronic sau mecanic, inclusiv fotocopiere, înregistrare sau prin orice sistem de stocare a informației, fără permisiunea editorului. Ediție în limba română publicată de Editura Herald. Copyright © 2023



CUPRINS

CUVÂNT-ÎNAINTE	7
<i>BUSHIDO</i> CA SISTEM MORAL	11
IZVOARELE <i>BUSHIDO</i> -ULUI	19
DESPRE SENTIMENTUL CORECTITUDINII SAU AL DATORIEI	29
DESPRE CURAJ, DĂRZENIE ȘI RĂBDARE	35
BUNĂVOINȚA, SIMȚĂMÂNTUL CARE APARE ÎN NECAZ	43
POLITEȚEA	55
AUTENTICITATEA ȘI SINCERITATEA	65
ONOAREA	73
DEVOTAMENTUL	81
EDUCAȚIA ȘI PREGĂTIREA SAMURAIULUI	91
STĂPÂNIREA DE SINE	99
OBICEIUL SINUCIDERII ȘI AL RĂZBUNĂRII	107
SABIA, SUFLETUL SAMURAIULUI	125
EDUCAȚIA ȘI SITUAȚIA SOCIALĂ A FEMEII	131
INFLUENȚA <i>BUSHIDO</i> -ULUI	147
<i>BUSHIDO</i> TRĂIEȘTE ÎNCĂ?	155
VIITORUL <i>BUSHIDO</i> -ULUI	167



BUSHIDO CA SISTEM MORAL

Cavalerismul este o floare nu mai puțin autohtonă pământului Japoniei decât este floarea de cireș¹, emblema sa; nu se poate spune nici că este un exemplar uscat dintr-o virtute antică, păstrată în ierbarul istoriei noastre.

El este încă o putere vie și înălțătoare și, deși nu se concretizează într-o anumită formă, influențează totuși atmosfera spirituală, amintindu-ne mereu că suntem încă sub farmecul său covârșitor.

Condițiile sociale care au întreținut și au consolidat spiritul de cavalerism au dispărut de mult, dar, întocmai precum acele astre îndepărtate, care au fost cândva și nu mai sunt, continuând să-și împrăștie razele asupra noastră, steaua cavalerismului, moștenită din feudalism, încă ne luminează calea spirituală, supraviețuind instituției care i-a dat naștere.

¹ Floarea de cireș constituie emblema imperiului japonez, iar crizantema este emblema familiei imperiale. (N. tr.)

Este o plăcere pentru mine să tratez acest subiect în limba lui Burke¹, cel care a publicat duiosă sa elegie asupra părăsitului mormânt al prototipului său european. Pe de altă parte Müller, un erudit elev al său, dovedește o completă lipsă de cunoaștere a Orientului Îndepărtat când afirmă, fără înconjur, că instituția cavalerismului nu a existat nici la popoarele antice și nici la popoarele moderne orientale.

O astfel de eroare este totuși pe deplin scuzabilă, întrucât a treia ediție a operei lui Müller a apărut în același an în care comandorul Perry² a bătut la porțile Japoniei.

Cu mai bine de zece ani mai târziu, pe când feudalismul nostru era în agonie, Carl Marx a scris *Capitalul*, atrăgând atenția cititorilor săi asupra folosului exclusiv ce s-ar obține prin studierea instituțiilor feudale care supraviețuiesc numai în Japonia. La rândul meu, i-aș invita pe istoricul occidental și pe cercetătorul eticii să studieze cavalerismul din Japonia zilelor noastre.

Nu voi căuta, în această lucrare, să fac o comparație între feudalismul și cavalerismul european și cel japonez, după cum ar fi tentat să facă orice istoric, căci scopul acestui studiu nu este altul decât de a arăta:

¹ Scriitor și istoric englez, celebru heraldist, care a trăit la începutul secolului al XIX-lea. (N. tr.)

² Comandantul flotei care a bombardat în anul 1853 porturile Japoniei, pentru a obliga guvernul japonez să încheie un tratat comercial cu Statele Unite ale Americii. (N. tr.)

1. originea și izvoarele cavalerismului în Japonia;
2. caracterul și învățăturile sale;
3. influența sa asupra poporului;
4. continuitatea și permanența înrâuririi sale.

Dintre acestea, primul punct va fi doar scurt și superficial, altfel ar trebui să-mi duc cititorii pe cărările ocolite ale istoriei noastre naționale; pe al doilea îl vom discuta mai pe larg, fiind cel mai probabil de interes pentru cei care studiază etica internațională și etologia comparată în modurile noastre de gândire și acțiune; restul urmează să fie tratate drept corolare.

Cuvântul din limba japoneză pe care eu l-am tradus în mod impropriu cu „cavalerism” este mai cuprinzător decât traducerea de mai sus, deoarece *Bu-shi-do* înseamnă în traducere literală „militar” – „cavalerism” – „reguli”, adică normele pe care nobilii luptători erau obligați să le respecte atât în viața lor de zi cu zi, cât și în profesia lor; într-un cuvânt „preceptele sau codul clasei luptătorilor”.

Lămurind astfel înțelesul literal al cuvântului japonez *Bushido*, să-mi fie îngăduit de aici înainte să întrebuițez cuvântul în original. Folosirea sa se impune, deoarece o noțiune atât de circumscrisă și unică, dând naștere la o mentalitate și la aspecte atât de specifice trebuie să-și poarte însemnul singularității pe față. Apoi unele cuvinte au un timbru natural atât de cuprinzător și caracteristic limbii

respective, încât chiar și cel mai bun traducător poate fi în pericol să-i schimbe înțelesul.

Cine poate arăta printr-o traducere ce înseamnă cuvântul *Gemüth*¹ în germană sau cine nu-și dă seama de diferența dintre cuvintele *gentleman* din engleză și *gentilhomme* din franceză, deși aceste două cuvinte sunt atât de legate ortografic între ele?

Bushido este, prin urmare, codul principiilor morale pe care cavalerii erau obligați sau învățați să le urmeze în Japonia. Nu este un cod scris; cel mult este alcătuit din câteva maxime și precepte, care circulă pe cale orală sau răzbat de sub penița vreunui renumit luptător sau înțelept. De cele mai multe ori *Bushido* este un cod subînțeles și nescris, sancționat însă prin reguli severe, precum niște legi scrise pe tabletele inimii.

Acest cod își întemeiază originea nu pe o singură inteligență – oricât de puternică ar fi fost –, nu pe viața unui singur personaj – oricât de vestit ar fi –, ci s-a născut în răstimpul deceniilor și secolelor bântuite de războaie. Se poate spune că *Bushido* ocupă în istoria morală a Japoniei același loc pe care Constituția îl ocupă în istoria politică a Angliei. Totuși, *Bushido* nu poate să se compare cu *Magna Charta*² sau cu *Habeas*

¹ „Dispoziție” (N. red.)

² *Magna Charta Libertatum* – „Marea Cartă a Libertăților”, document emis în Anglia, în 1215, în timpul domniei regelui John. Prin această Cartă se urmărea îngrădirea puterii regelui în scopul eliminării abuzurilor comise de monarh sau de reprezentanții săi direcți, precum și garantarea unui număr de drepturi pentru toți cetățenii. În timp, Magna Carta s-a afirmat ca un element de bază al parlamentarismului englez. (N. red.)

*Corpus Act*¹. Este adevărat că în secolul al XVII-lea au fost promulgate statute militare – *Buké Hatto* –, însă cele treizeci de scurte articole se refereau mai mult la căsătorie, la blazoane, la clanuri etc., în timp ce reguli de conduită au fost presărate pe ici, pe colo. De aceea nu putem preciza timpul și locul când s-a născut *Bushido*: la modul general însă timpul se poate fixa în epoca feudalismului. Dar feudalismul însuși este țesut din multe fire, iar *Bushido* împărtășește natura sa complicată.

După cum se poate spune, de exemplu în Anglia, că instituțiile politice ale feudalismului datează de la cucerirea normandă, tot așa se poate spune că apariția feudalismului în Japonia a fost simultană cu ascendența dinastiei Yoritomo în secolul al XII-lea. Dar, după cum găsim elemente sociale ale feudalismului chiar cu mult mai înainte de perioada lui Wilhelm Cuceritorul, tot așa în Japonia germeii feudalismului au existat cu mult înainte perioadei sus-menționate.

În Japonia, întocmai ca în Europa, când a apărut feudalismul, clasa luptătorilor de profesie a ocupat rangul cel mai înalt. Acești luptători militari erau cunoscuți sub numele de *samurai*, cuvânt ce înseamnă, ad literam, ca și vechiul cuvânt englezesc *kniht* (*knecht, knight*), păzitori sau aghiotanți, asemănători

¹ *Habeas corpus act* (loc. lat., *habeas corpus* „să păstrezi corpul”). Lege votată de Parlamentul englez, în 1679, privind garantarea libertății individuale; era menită să îngrădească arestările și reținerea arbitrară a persoanei. (N. red.)

cu *soldurii*, a căror existență în Aquitania a fost confirmată de Caesar, sau cu *comitati*, care, după Tacit, îi urmau pe șefii germani din acea epocă; sau, dacă am face o paralelă cu o epocă mai recentă, cu *milites medii*, care se întâlnesc în cărțile din Evul Mediu în Europa. Un cuvânt sino-japonez *Bu-ké* sau *Bu-shi* (cavaleri luptători) era întrebuițat în limbajul comun. Acești luptători au rămas o clasă privilegiată și trebuie să fi fost la origine o rasă dârză, a căror ocupație principală era războiul.

Clasa luptătorilor a fost recrutată desigur în perioada lungă de războaie, când cei mai curajoși au fost aleși, iar cei fricoși și slabi au fost eliminați, rămânând numai „Cei de rasă aspră, toți bărbați cu mare forță brutală”, după expresia lui Emerson¹, și care au supraviețuit războaielor, dând apoi naștere familiilor de samurai.

Acești samurai se bucurau de mari onoruri și privilegii și în consecință aveau și mari răspunderi. Din această cauză au simțit nevoia alcătuirii unui „cod comun asupra modului cum trebuie să se poarte”, mai ales că se găseau mai totdeauna pe picior de luptă și aparțineau unor clanuri diferite. După cum medicii limitează concurența dintre ei printr-o curtenie profesională, după cum avocații sunt judecați de către consilii de disciplină, în cazul în care își violează îndatoririle profesionale, tot așa luptătorii

¹ Filosof american (1803–1882), autor al cărții *Schife asupra oamenilor celebri*. (N. tr.)

trebuiau să aibă oarecare instanțe de resort, care să-i judece în caz de încălcare a normelor.

Fairplay-ul era lozincă samurailor. Ce rodnic izvor de moralitate în această lozincă a vechilor timpuri de lupte sălbatice! Nu este acesta fundamentul virtuților militare și civile? Surădem (ca și acum am fi depășit stadiul!) la dorința copilărească a micului englez Tom Brown „de a lăsa în urma lui numele unui om care niciodată n-a luptat cu un copil mai slab decât el și care n-a întors spatele fugind de un egal al său”. Cine nu știe că această dorință este piatra unghiulară pe care se întemeiază întreaga structură morală? Oare religia cea mai iubitoare de pace nu propovăduiește aceleași precepte? Această dorință a lui Tom este temelia pe care stă clădită în mare parte mărirea Angliei, și nu este nevoie de multe cercetări pentru a afirma că *Bushido* nu se sprijină pe un pedestal mai puțin trainic.

Dacă războiul în sine poate fi brutal și nedrept, după cum afirmă quakerii¹, noi însă putem repeta odată cu Lessing²: „Știm din ce slăbiciuni răsar virtuțile noastre”. „Ticălos” și „laș” sunt epitelele cele mai blamate de naturile simple, sănătoase.

De aceea copilul debutează în viață cu aceste solide principii morale. Însă, cu cât viața devine mai intensă și relațiile se complică, omul așteaptă încurajări din partea autorităților superioare, pentru a se

¹ Membrii unei secte religioase fondate în secolul al XVII-lea în Anglia, cunoscuți prin moravurile lor pure și pacifismul lor. (N. tr.)

² Scriitor, filosof și autor dramatic german (1729–1781). (N. tr.)

simți îndreptățit, satisfăcut sau pentru a se dezvolta. Dacă interesele militare ar fi lucrat singure – fără să fi avut un înalt suport moral –, cât de mult ar fi decăzut idealul cavalerismului!

În Europa, creștinismul a privit cu simpatie cavalerismul, infiltrându-i elemente spirituale. „Religia, războiul și gloria erau cele trei elemente sufletești ale unui cavaler creștin desăvârșit”, spune poetul francez Lamartine. În Japonia, au existat mai multe surse pentru *Bushido*.



IZVOARELE BUSHIDO-ULUI

Primul izvor al *Bushido*-ului este budismul. Religia budistă recomandă un sentiment de încredere senină în destin, o supunere liniștită în fața a ceea ce este inevitabil, o hotărâre stoică în fața pericolului sau a nenorocirii, un dispreț față de viață și o atitudine prietenoasă față de moarte.

Un renumit maestru de arme japonez i-a spus elevului său, când acesta a devenit stăpân desăvârșit pe arta sa: „În afară de învățămintele mele trebuie să te hrănești cu preceptele Zen”.

Zen este echivalentul japonez al lui *Dhyāna*, care „reprezintă strădania omenească de a atinge prin meditație sfere de gândire ce depășesc expresiile verbale”¹. Metoda pentru atingerea acestui scop este contemplația, iar intenția sa, atât cât o pot eu pricepe, este ca omul să se convingă că există un principiu pe care se sprijină toate fenomenele și, dacă este cu putință, să priceapă Absolutul însuși și să se

¹ Lafcadio Hearn, *Exotics and retrospectives*.